

10-10-2019

THE USE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE TEACHING OF THE SUBJECT "USE OF TRANSPORT" IN THE COURSE OF TRAFFIC RULES AND SAFETY FUNDAMENTALS

Аброр Арслонович Эшанбабаев
НамМҚИ

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

Эшанбабаев, Аброр Арслонович (2019) "THE USE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE TEACHING OF THE SUBJECT "USE OF TRANSPORT" IN THE COURSE OF TRAFFIC RULES AND SAFETY FUNDAMENTALS," *Scientific Bulletin of Namangan State University*. Vol. 1 : Iss. 10 , Article 64.
Available at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu/vol1/iss10/64>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in Scientific Bulletin of Namangan State University by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact brownman91@mail.ru.

**THE USE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE TEACHING OF THE
SUBJECT “USE OF TRANSPORT” IN THE COURSE OF TRAFFIC RULES AND
SAFETY FUNDAMENTALS**

Cover Page Footnote

???????

Erratum

???????

ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ҚОИДАЛАРИ ВА ХАВФСИЗ ҲАРАКАТЛАНИШ АСОСЛАРИ ФАНИДАН “ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ” МАВЗУСИНИ ЎҚИТИШДА ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

доц. Эшанбабаев Аброр Арслонович (НамМҚИ)

Аннотация. Мазкур мақолада “Йўл ҳаракати қоидалари ва хавфсиз ҳаракатланишасослари” фанидан “Транспорт воситаларидан фойдаланиш” мавзусидаги маъруза ва тажриба ишларида интерфаол таълим технологияларининг қўлланилиши жумладан, “Кластер”, “Венн диаграммаси”, методлари мисолида келтирилган.

Калит сўзлар: ўқитиш методикаси, таълим технологияси, интерфаол, объект, технология, кластер, диаграмма, педагогика, транспорт воситаси, автомобил, автобус, мотоцикл, автомобилни бошқариш, одам ташиш, юк ташиш, ҳайдовчи, болалар.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ ПРЕДМЕТА «ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТРАНСПОРТА» В КУРСЕ ПРАВИЛ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ И ОСНОВ БЕЗОПАСНОСТИ

доц. Эшанбабаев Аброр Арслонович (НамМПИ)

Аннотация. В статье анализированно проведении лекционных занятий широко применены интерактивные педагогические образовательные технологии. Кроме того, педагог, исходя из возможности и потребности студентов может применить в учебный процесс методы новых педагогических технологий таких как “диаграмма Венна” и “кластер” на основе креативности.

Ключевые слова: методы обучения, технология обучения, интерактив, объект, технология, кластер, диаграмма, педагогика, транспортное средство, автомобиль, автобус, мотоцикл, транспортное средство, транспорт, водитель, дети.

THE USE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE TEACHING OF THE SUBJECT “USE OF TRANSPORT” IN THE COURSE OF TRAFFIC RULES AND SAFETY FUNDAMENTALS

Abstract. For analysis chosen the theme: “The use of traffic lights in building traffic movements” and demonstrated usage of several teaching technologies such as, “Cluster”, “Venn diagram” in details.

In this graduating work the following features are researched: lecture texts, actuality of the point, the goal of teaching the students by the innovative methods of pedagogical technologies.

Key words: teaching methods, teaching technology, interactive, object, technology, cluster, diagram, pedagogy, vehicle, car, bus, motorcycle, vehicle, transport, driver, children.

Жамиятимизнинг ҳар бир фуқароси ХХІ асрда турар экан, ортда қолган йиллар қадрини баҳолашга ва келажак ҳаётининг турли жабҳаларини белгилаб олишга уриниши табиийдир.

Республикамиз биринчи Президенти И. А. Каримов таълим тушунчасига миллий дидактик нуқтаи назардан ёндашиб қуйидагича таърифлайди: «Таълим Ўзбекистон халқи маънавиятига яратувчилик фаоллигини бахш этади. Ўсиб келаётган авлоднинг барча энг яхши имкониятлари унда намоён бўлади, касб-кор, маҳорати узлуксиз такомиллашади, катта авлодларнинг доно тажрибаси англаб олинади... ва ёш авлодга ўтади»[1]. Таъкидланган мақсадни амалга ошириш учун таълимнинг янги моделини яратишни тақазо қилади. Моделни амалиётга тадбиқ этиш ўқув жараёнини технологиялаштириш билан узвий боғлиқдир. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида «ўқув-тарбиявий жараёнини янги педагогик технологиялари билан таъминлаш» унинг иккинчи ва учинчи босқичларида бажариладиган жиддий вазифаларидан бири сифатида белгиланган.

Ҳозирги кунда педагогик адабиётлар, таълим муаммоларига оид маърузалар, расмий ҳужжатларда «Янги педагогик технология», «Илғор педагогик технология», «Прогрессив педагогик технология» «Замонавий таълим технологияси» иборалари кенг қўлланилмоқда. Аммо «Педагогик технология» тушунчаси ҳали бир қолипга туширилмаган, энциклопедияларда изоҳланганича йўқ, унинг мазмунини ягона талқини ишлаб чиқилмаган ва шунинг учун иборанинг бир-биридан фарқланувчи қўпгина таърифлари мавжуд.

Республикамизнинг педагогик олим ва амалиётчилари илмий асосланган ҳамда Ўзбекистоннинг ижтимоий-педагогик шароитига мослашган таълим технологияларини яратиш ва уларни таълим-тарбия амалиётида қўллашга интилоқдалар. Бу борада нима учун бугунги кунда педагогик технологияларнинг миллий назарий асосини яратиш ва амалиётга тадбиқ этиш зарурияти туғилди, деган савол пайдо бўлиши мумкин.

Юқоридаги сўзлардан келиб чиқиб, транспорт воситаларидан фойдаланиш мавзуси ўз ичига қуйида кўрсатилган мавзуларни қамраб олган бўлиб, уларни ўқитишнинг янги педагогик технологиялар фойдаланиб ёритишдан иборат.

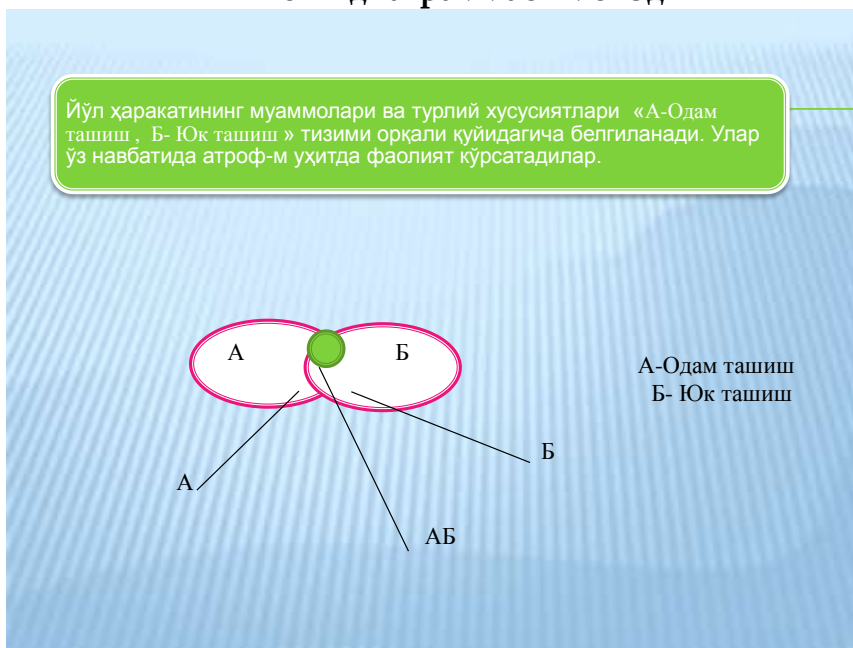
Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш, одам ташиш, юк ташиш, велосипед ва аравалар ҳаракатланиши, ҳайвонларни ҳайдаб ўтишга доир қўшимча талаблар мавзуларини интерфаол усуллардан фойдаланиб ёритамиз.

Амалий машғулотининг ўқитиш технологияси.

Вақти – 2 соат	Талабалар сони: 15-20 нафар
Ўқув машғулотининг шакли	Кириш, визуал маъруза
Маъруза машғулотининг режаси	Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш. Одам ташиш. Юк ташиш. Велосипед ва аравалар ҳаракатланиши, ҳайвонларни ҳайдаб ўтишга доир қўшимча талаблар.

<p>Ўқув машғулотининг мақсади: Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш, одам ташиш, юк ташиш ва велосипед ва аравалар ҳаракатланиши, ҳайвонларни ҳайдаб ўтишга доир қўшимча талаблар ва уларнинг қўлланилиши ҳамда вазифаси тўғрисида тушунча бериш.</p>	
<p>Педагогик вазифалар:</p> <ul style="list-style-type: none"> -мавзунинг моҳиятини тушунтириш; -асосий тушунчалар билан таништириш; - Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш аҳамиятини тушунтириш. - одам ташиш, юк ташиш тушунтириш. - велосипед ва аравалар ҳаракатланиши, ҳайвонларни ҳайдаб ўтишга доир қўшимча талаблар ва уларнинг қўлланилиши ҳамда вазифаси тўғрисида тушунча бериш 	<p>Ўқув фаолиятининг натижалари: Талаба:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш моҳияти тўғрисида тушунчага эга бўлади; - Одам ташиш ва юк ташиш тўғрисида тушунчалар олади.. -Аравалар ҳаракатланиши, ҳайвонларни ҳайдаб ўтишга доир қўшимча талаблар ва уларнинг қўлланилиши тўғрисида тушунчалар олади.
Ўқитиш услуби ва техникаси	Визуал маъруза, блиц-сўров, баён қилиш, инсерт, “ха-йўқ” техникаси.
Ўқитиш воситалари	Маърузалар матни, проектор, тарқатма материаллар, график органайзерлар.
Ўқитиш шакли	Жамоа, гуруҳ ва жуфтликда ишлаш.
Ўқитиш шарт-шароити	Проектор, компьютер билан жиҳозланган аудитория.

1. Педагогик технологиянинг интерфаол усулларида Венн диаграммаси методи

1) «А» объектнинг ўзига хос жихатлари

Одам ташиш учун мўлжалланган юк автомобили юкхонаси бортининг баландлигидан 30 сантиметр пастда жойлашган ўриндиқлар билан жиҳозланиши, икки ён ва орқа ботдаги ўриндиқлар мустақкам суянчиққа эга бўлиши керак.

Ташиладиган одамлар сони жиҳозланган ўриндиқлар сонидан ошмаслиги керак.

Одам ташишга мослаштирилмаган юк автомобилларнинг юкхонасида фақат юкни олиш учун бораётган ёки уни кузатиб бораётган шахсларнинг бўлишига йўл қўйилади, бунда улар бортлардан пастда жойлашган ўриндиқлар билан таъминланишлари керак.

Автобусларда ёки фургон юкхонали юк автомобилларида болаларни ташишда катта ёшли кузатиб борувчи шахс, бортли юк автомобилининг кузовида ташишда эса камида икки нафар катта ёшли кузатиб борувчи шахс бўлиши шарт. Бундай транспорт воситаларининг одди ва орқа томонига “Болалар гуруҳини ташиш” таниқлик белгисини қўйиш керак.

Ҳайдовчи транспорт воситаси тўла тўхтагандан кейин одамларни тушириши ва чиқариши, эшиклар ёпилгандан сўнггина ҳаракатланишни бошлаши ва тўла тўхтамагунча уларни очмаслиги шарт.

Одамларни ташиш қуйидаги ҳолларда таъқиқланади:

Автомобилнинг кабинасидан ташқарида (бортли юк ёки фургон юкхонали автомобилларда одам ташишдан ташқари);

Тракторлар ва бошқа ўзи юрар машиналар, юк ташиладиган тиркамалар, тиркама-уйча, юк мотоцикллари юкхонасида;

Мотоциклларнинг конструкциясида кўзда тутилган жойлардан ташқарида;

12 ёшга тўлмаган болаларни мотоциклнинг орқа ўриндиғида, шунингдек енгил автомобилга болаларни ушлаб турувчи махсус қурилма ўрнатилмаган бўлса, унинг олдинги ўриндиғида;

12 ёшга тўлмаган болаларни ҳисобга олмаганда транспорт воситасининг техник тавсифномасида кўзда тутилган миқдордан ортиқ.

Бунда транспорт воситасининг ҳақиқий вазни уни ишлаб чиқарган корхона белгиланган рухсат этилган тўла вазндан ортиқаслиги керак.

2) «Б» объектнинг ўзига хос жихатлари

Ташилаётган юкнинг вазни ва ўқларга тушадиган оғирлик миқдорининг тақсимланиши транспорт воситасини ишлаб чиқарган корхона томонидан белгиланган миқдордан ортиқаслиги керак.

Қуйидаги шартларга амал қилинганда юк ташишга йўл қўйилади:

Ҳайдовчига теварак – атроф кўринишини чекламаса;

Транспорт воситасини бошқаришни қийинлаштирмаса ва мувозанатини бузмаса;

Ташқи ёритиш асбоблари ва ёруғлик қайтаргичларини, давлат рақами белгиларини ва таниқлик белгиларини, шунингдек, ишораларни ва қўл билан бериладиган ишораларини кўришни тўсмаса;

Шовқин солмаса, чанг кўтармаса, йўлни ва атроф муҳитни ифлос қилмаса.

Агар юкнинг жойлашуви ва ҳолати қайд этилган талабларга жавоб бермаса, ҳайдовчи юқорида санаб ўтилган қоидалар бузилишини бартараф этиш чораларини кўриши, унинг иложи бўлмаса, бундан кейинги ҳаракатланишни тўхтатиши шарт.

Транспорт воситасининг габаритларидан олди ёки орқа томонга 1 метрдан, габарит чироқларининг четки қисмидан 0,4 метрдан ортиқ чиқиб турган юк ушбу Қоидаларнинг 176 бандига мувофиқ, “Катта ўлчамли юк” белгиси билан белгиланиши, қоронғи вақтда ва етарлича кўринмайдиган шароитда эса бунга қўшимча қилиб, олди оқ чироқ ёки ёруғлик қайтаргич, орқаси .са қизил чироқ ёки ёруғлик қайтаргич билан белгиланиши керак.

Ўта оғир, катта ўлчамли ва хавfli юкларни ташиш, габаритўлчамлари юкли ёки юксиз ҳолда эни 2,5 метрдан ва йўл сатҳидан 4 метрдан, узунлиги битта тиркама билан 20 метрдан ортиқ бўлган ёхуд юки транспорт воситасининг орқа нуқтасидан 2 метрдан ортиқ чиқиб турган транспорт воситаларининг, икки ёки ундан ортиқ тиркамали автопоездларнинг ҳаракатланиши учун ЙХХХ органларининг рухсатномаси бўлиши керак.

3) «А» ва «Б» объектларнинг ухшаш жихатлари

Юк автомобилининг юкхонасида одам ташиш “С” тоифасидаги транспорт воситаларини бошқариш ҳуқуқига эга бўлган, одамлар сони кабинадагиларни ҳам қўшиб ҳисоблаганда 8 нафардан ортиқ бўлганда эса “С” ва “Д” тоифасидаги транспорт воситаларини бошқариш ҳуқуқига эга бўлган ва шу тоифадаги транспорт воситаларидан бирини 3 йилдан ортиқ бошқарган ҳайдовчилар томонидан амалга оширилиши керак.

Ҳайдовчиларда “В”, “С”. “Д” тоифадаги транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқини берувчи гувоҳномага ва у бевосита 3 йиллик ҳайдовчилик фаолиятига эга бўлиши керак.

Ҳайдовчилар 18 ёшга, автобус, трамвай ва троллейбус бошқаришни ўрганувчи 21 ёшга, мотоцикл бошқаришни ўрганувчи эса 16 ёшга тўладиган шахслар бўлиши керак.

Ҳаракатни бошлашдан олдин ҳайдовчи йўловчиларга автомобилга чиқиш, ундан тушиш ва унга жойлашиш тартиби ҳақида тушунтириш бериши керак.

Ҳайдовчи ҳаракатни бошлашдан олдин йўловчиларни хавфсиз ташиш шароити таъминланганлигига ишонч ҳосил қилиши керак.

Одам ташишга мослаштирилмаган юк автомобилларнинг юкхонасида фақат юкни олиш учун бораётган ёки уни кузатиб бораётган шахсларнинг бўлишига йўл қўйилади, бунда улар бортлардан пастда жойлашган ўриндиқлар билан таъминланишлари керак.

Ҳайдовчи ҳаракатни бошлашдан олдин юкнинг тўғри жойлашганлиги ва маҳкамланганлигига ишонч ҳосил қилиши, ҳаракатланиш вақтида эса юкнинг тушиб кетмаслигини ва ҳаракатланишга халақит бермаслигини таъминлаш мақсадида унинг ҳолатини кузатиб бориш керак.

“Кластер” (ғунча, тўплам, боғлам) методи пухта ўйланган стратегия бўлиб, уни ўқувчи (талаба)лар билан яқка тартибда, гуруҳ асосида ташкил этиладиган машғулотларда қўллаш мумкин. Кластерлар илгари сурилган ғояларни умумлаштириш, улар ўртасидаги алоқаларни топиш имкониятини яратади.

Методдан фойдаланишда қуйидаги шартларга риоя қилиш талаб этилади:

Нимани ўйлаган бўлсангиз, уни қоғозга ёзинг! Фикрингизнинг сифати ҳақида ўйлаб ўтирмай, шунчаки ёзиб болинг!

Ёзувингизнинг орфографияси ёки бошқа жиҳатларига эътибор берманг!

Белгиланган вақт ниҳоясига етмагунча, ёзишдан тўхтаманг! Агар маълум муддат ўйлай олмасангиз, у ҳолда қоғозга бирор нарсанинг расмини чиза бошланг! Бу ҳаракатни янги ғоя туғилгунига қадар давом эттиринг!

Муайян тушунча доирасида имкон қадар кўпроқ янги ғояларни илгари

Метод ёрдамида талабалар топшириқ бўйича фикрларини кластер (майда, алоҳида қисмлар) тарзида қуйидагича ифодалайди:

«Кластер» методининг босқичлари

Доскага калит сўзи
ёзилади

Мавзуга тегишли сўзларни
ёзиш таклиф этилади

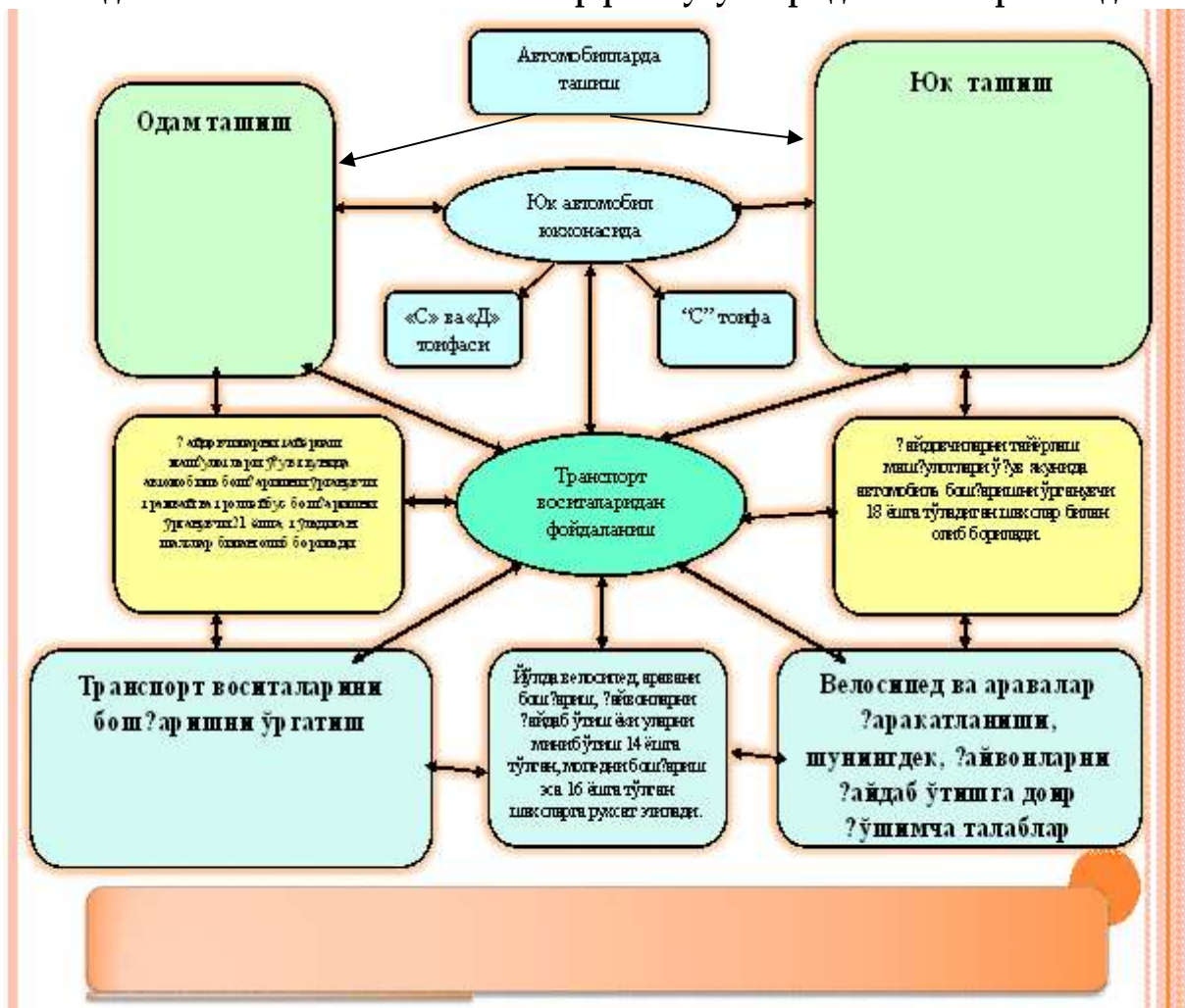
Сўз ва ғоялар ўртасида
боғланишни ўрнатилади

Имкон қадар кўпроқ
ғоялар йиғиш талаб
этилади

Имкон қадар кўпроқ
ғоялар йиғиш талаб
этилади

Билдирилган ғоялар
тармоқлаб чиқилади

Педагогик технологиянинг интерфаол усулларидан кластер методи

References:

1. I.A.Karimov. O'zbekiston mustaqilikka erishish ostonasida-T. "O'zbekiston" NMIU. 2011.
2. N.S. Sayidaxmedov, S.A.Abduraximov. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. T.:TDTU qoshidagi OIPI nashri, 2010 y.
3. O'zbekiston Respublikasi IIV, O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. Yo'l harakati qoidalari. T.:2016
4. Q.X.Azizov Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari T. 2009